

کتابخانه علمی

دانشگاه شهید مطهری (ره)

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه و حقوق اسلامی

عنوان

مبانی فقهی و حقوقی کاهش جنین در بارداری‌های چند قلویی

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین، جناب آقای دکتر محمد بهرامی خوشکار

استاد مشاور

جناب آقای دکتر سید ابوالقاسم نقیعی

نگارنده

عالمه طالعی

سال تحصیلی

۹۷-۱۳۹۶

ب

دستورالعمل حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی

دانشگاه شهید مطهری

با عنایت به سیاست‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه شهید مطهری در راستای ارج نهادن به فعالیت‌های علمی و پژوهشی و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه شهید مطهری و پژوهشگران، لازم است اعضای هیئت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ها یا رساله‌های مصوب دانشگاه متعلق به دانشگاه شهید مطهری است و هرگونه بهره‌برداری از آن باید با ذکر نام دانشگاه شهید مطهری و رعایت آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مصوب دانشگاه شهید مطهری باشد.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه یا رساله، به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی بایستی با نام دانشگاه بوده و استاد راهنما، نویسنده مسئول مقاله باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی به صورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه با رساله نیز منتشر شود، باید نام دانشگاه شهید مطهری درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب حاصل از نتایج پایان‌نامه یا رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه شهید مطهری، باید با مجوز کتبی صادره از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت نظریه یا ارائه در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل از نتایج مستخرج از پایان‌نامه یا رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

تاریخ:

امضاء:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب عالمه طالعی، دانش‌آموخته‌ی مقطع کارشناسی ارشد در رشته‌ی فقه و حقوق اسلامی که در تاریخ ..... از پایان نامه‌ی خود تحت عنوان: «مبانی فقهی و حقوقی کاهش جنین در بارداری‌های چند قلوبی» با کسب درجه‌ی ..... دفاع نموده‌ام، بدین وسیله شرعا و قانونا متعهد می‌شوم:

- ۱- مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ... استفاده نموده‌ام، رعایت کامل امانت را نموده، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ اقدام به ذکر آن‌ها نموده‌ام.
- ۲- تمامی یا بخشی از این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم‌سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و موسسات عالی ارائه نشده است.
- ۳- مقالات مستخرج از این پایان نامه کاملا حاصل کار اینجانب بوده و از هرگونه تقلب در داده و یا تغییر اطلاعات پرهیز نموده‌ام.
- ۴- از ارسال همزمان و یا تکراری مقالات مستخرج از این پایان نامه (با بیش از ۳۰ درصد همپوشانی) به نشریات و یا کنفرانس‌های گوناگون خودداری نموده و می‌نمایم.
- ۵- کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی حاصل از این پایان نامه (طبق صفحه واگذاری حقوق معنوی) متعلق به دانشگاه شهید مطهری بوده و متعهد می‌شوم هرگونه بهره‌مندی و یا نشر دستاوردهای حاصل از این تحقیق اعم از چاپ کتاب، مقاله، ثبت اختراع و ... (چه در زمان دانشجویی و یا بعد از فراغت از تحصیل) با کسب اجازه از تیم استادان راهنما و مشاور و معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی باشد.
- ۶- در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه شهید مطهری از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچگونه ادعایی نخواهم داشت. نام و نام خانوادگی دانشجو:

تاریخ:

امضاء:

سپاس‌گزاری

از محضر ارزشمند مادر عزیزتر از جانم، به خاطر همه‌ی تلاش‌های محبت‌آمیزی که در دوران مختلف زندگی‌ام، انجام داد و با مهر بی‌پایان خود چگونه زیستن را به من آموخت.

و از همسر مهربانم که در تمام طول تحصیل مشوق و همراه من بود.

و از اساتید فرزانه و فرهیخته‌ام (خاصه جناب آقای دکتر محمد بهرامی خوشکار و جناب آقای دکتر سید ابوالقاسم نقیبی) که در راه کسب علم و معرفت مرا یاری نمودند.

...

پروردگارا؛ حسن عاقبت، سلامت و سعادت را بر آنان مقدر فرما.

تقدیم به:

حضرت ابا عبدا... الحسین (ع)، که او همه چیز خود را فدای
اسلام کرد، تا دین حق پا بر جا بماند.

و هم‌چنین روح پاک پدرم، که عالمانه به من آموخت تا چگونه
در عرصه زندگی ایستادگی را تجربه کنم.

چکیده

کاهش جنین، به عنوان روشی نوین در عرصه‌ی پزشکی است که در طی سالیان اخیر وارد کشور شده و هدف آن حفظ جان و سلامتی مادر و هم‌چنین سایر جنین‌ها می‌باشد. از آنجا که قوانین کشور ما، براساس فقه اسلامی تدوین شده و برای سقط جنین مجازات سنگینی در نظر گرفته شده است. نوعی تعارض میان لزوم انجام کاهش جنین و حرمت سقط جنین پدید آمده است. برای رفع این تعارض ناگزیر می‌بایست به عناوین ثانویه‌ی احکام برای به دست آوردن حکم ثانویه مراجعه کرد. عناوینی هم‌چون اضطرار، لاضرر، لاجرح، سلطه، دفاع از خویشتن و استفاده از اصلی هم‌چون تزاحم از این دست می‌باشند.

با توجه به آن که حکم اولیه‌ی کاهش جنین بدون وجود هیچ نوع ضرورتی، حرمت می‌باشد، بنابراین با استناد به قواعد فقهی مذکور، در جایی که جان مادر و یا سایر جنین‌ها در خطر باشد، از باب تقدم اهم بر مهم در فرض تزاحم حکم وجوب نفوس می‌توان حکم جواز کاهش جنین را قبل از ولوج روح و پس از دمیده شدن روح در صورت وجود خطر جانی قطعی برای مادر به دست آورد.

با عنایت به این که عنوان کاهش جنین در قوانین ما به صورت مجزا مطرح نشده، به نظر می‌رسد، با توجه به قوانین سقط درمانی موجود، بتوان کاهش جنین را به عنوان زیر مجموعه‌ای از قوانین سقط درمانی مطرح نمود. هم‌چنین در کاهش جنین، پزشک معالج هم‌چون سایر جراحی‌ها، در مواردی که مشروعیت، موازین علمی و فنی و اخذ رضایت و براءت از اولیای بیمار را رعایت ننموده باشد، دارای مسئولیت می‌باشد.

واژگان کلیدی:

کاهش جنین، سقط جنین، دیه‌ی جنین، احکام ثانویه، مسئولیت مدنی پزشک، سقط درمانی.

فهرست مطالب

عناوین	صفحه
مقدمه	ک
بخش اول: کلیات کاهش جنین	۱
فصل اول: مفهوم شناسی	۳
مبحث اول: مفهوم جنین	۴
مبحث دوم: مفهوم کاهش جنین و جایگاه آن در علم پزشکی	۱۵
مبحث سوم: کاهش جنین و تمایز آن با سقط جنین	۲۴
فصل دوم: نظریات فقهی و حقوقی در زمینه کاهش جنین	۲۹
مبحث اول: طرفداران جواز مطلق سقط جنین	۳۰
مبحث دوم: دیدگاه مخالفان سقط جنین (بدون عذر موجه)	۳۴
مبحث سوم: دیدگاه بینابین	۳۶
فصل سوم: کاهش جنین از منظر اصول اخلاق پزشکی	۳۸
مبحث اول: اصل اتونومی (خودمختاری):	۳۸
مبحث دوم: اصل سودمندی و خیرخواهی	۴۰
مبحث سوم: اصل ضرر نرساندن:	۴۲
مبحث چهارم: اصل عدالت	۴۳
بخش دوم: بررسی مبانی فقهی کاهش جنین و مشروعیت آن	۴۶
فصل اول: حکم اولیه کاهش جنین از نظر فقهای امامیه	۴۸
مبحث اول - حکم اولیه کاهش جنین از منظر فقهای امامیه قبل از ولوج روح	۴۹

- مبحث دوم: حکم اولیه کاهش جنین از منظر فقهای امامیه بعد از ولوج روح:..... ۵۵
- فصل دوم: حکم ثانویه کاهش جنین از منظر فقهای امامیه ۶۱
- مبحث اول: ملاک تقدیم حکم ثانویه جواز کاهش جنین، بر حکم اولیه حرمت کاهش جنین ۶۱
- گفتار اول: نظریه تعارض ----- ۶۲
- گفتار دوم: تخصیص ----- ۶۳
- گفتار سوم: نظریه حکومت ----- ۶۴
- مبحث دوم: بررسی عناوین ثانویه تأثیرگذار در کاهش جنین و تعاریف آن ۶۵
- گفتار اول: قاعده اضطرار ----- ۶۶
- گفتار دوم: قاعده لاضرر ----- ۶۸
- گفتار سوم: قاعده عسر و حرج «لا حرج» ----- ۷۱
- گفتار چهارم: دفاع از خویشتن ----- ۷۵
- گفتار پنجم: قاعده سلطنت ----- ۷۷
- گفتار ششم: تزامم ----- ۷۸
- مبحث سوم: حکم ثانویه کاهش جنین از منظر فقهای امامیه پیش از ولوج روح ۸۱
- گفتار اول: به خطر افتادن جان مادر در اثر بارداری چند قلویی ۸۲
- گفتار دوم: به خطر افتادن سلامتی مادر در اثر بارداری چند قلویی ۸۷
- گفتار سوم: به خطر افتادن جان تمامی جنینها در اثر بارداری چند قلویی ۹۱
- مبحث چهارم: حکم ثانویه کاهش جنین بعد از ولوج روح از منظر فقهای امامیه ۹۴
- بخش سوم: کاهش جنین در بارداری چند قلویی از منظر حقوقی ----- ۹۷**
- فصل اول: بررسی سیر تحولی قانون سقط درمانی و تطبیق آن با کاهش جنین ----- ۹۹
- مبحث اول: تحولات قانون سقط درمانی ۱۰۰

گفتار اول: تحولات قانون سقط جنین قبل از انقلاب	۱۰۰
گفتار دوم: تحولات قانونی سقط جنین بعد از انقلاب اسلامی	۱۰۲
گفتار سوم: ورود قانون سقط درمانی جنین به قوانین کشور	۱۰۹
مبحث دوم: بررسی ماده واحدهی قانون سقط درمانی و تطبیق آن با موارد کاهش جنین.....	۱۱۱
گفتار اول: ماده قانون سقط درمانی و اندیکاسیونهای مادری و جنینی	۱۱۱
گفتار دوم: مطابقت ماده واحده سقط درمانی و کاهش جنین با یکدیگر	۱۱۶
فصل دوم : مسئولیت مدنی پزشک در کاهش جنین.....	۱۱۸
مبحث اول : مسئولیت مدنی پزشک (تعاریف و مبانی آن).....	۱۱۸
گفتار اول : تعریف مسئولیت مدنی پزشک	۱۱۹
گفتار دوم : مبنای مسئولیت مدنی پزشک	۱۲۰
مبحث دوم : اسباب معافیت مسئولیت مدنی پزشک در کاهش جنین.....	۱۲۴
گفتار اول : مشروعیت فعل پزشک (مشروعیت انجام کاهش جنین)	۱۲۴
گفتار دوم : رعایت موازین فنی و نظامات پزشکی از سوی پزشک	۱۲۷
گفتار سوم : اخذ رضایت از بیمار و یا اولیاء قانونی او	۱۲۸
گفتار چهارم : اخذ برائت از بیمار یا اولیاء قانونی وی	۱۳۱
نتایج و یافته های پژوهش	۱۳۵
فهرست منابع و مآخذ	۱۳۷
چکیده انگلیسی	۱۴۷

مقدمه

تاریخ حیات بشر، همواره شاهد تلاش‌های انسان در جهت ادامه نسل، گسترش و دستیابی به راه حل‌های سریع، مطمئن و کم هزینه‌ی تحقق این مهم بوده است. توجه و تأکید تمامی ادیان الهی و هم‌چنین فطرت بشر منجر شده است این مهم به یکی از دغدغه‌های اصلی جوامع بشری تبدیل شده و افزایش کمیت و کیفیت بشر خاستگاه زوجین گردد. به عبارت دیگر فرزند آوری و گسترش نسل از کمالات انسانی محسوب شده و برای تمامی زوجین خاصه زوج‌هایی که از قدرت باروری و ارائه فرزند محروم هستند، به عنوان یک مسأله حیاتی و مهم مطرح باشد.

۱. طرح مسأله

در گذشته پزشکان طب سنتی و پزشکان تجربی با بهره‌گیری از داروهای گیاهی گوناگون سعی در حل معضل ناباروری می‌نمودند که از درصد خطای بسیاری برخوردار بوده است و گاه جان مادر را با خطراتی مواجه می‌ساخته است..

خوشبختانه امروزه علم پزشکی از پیشرفت‌های بسیار زیادی بهره‌مند شده است و تا حد فراوانی با استفاده از تکنیک‌های کمکی تولید مثل (ART) توانسته مشکلات بخش عمده‌ای از زوجین نابارور را برطرف نماید.

از جمله این تکنیک‌ها، استفاده از روش IVF و هم‌چنین داروهای محرک تخمدان می‌باشد.

در بسیاری از موارد استفاده از این روش و فناوری پیشرفته در جهت باروری موفقیت آمیز بوده، اما در برخی موارد این روش بدون مشکل نبوده و موجبات بروز چالش‌ها و مشکلاتی از قبیل بارداری چندقلویی شده است.

بارداری چندقلویی در دو حالت پدید می‌آید:

- ۱- استقرار تعدادی جنین بارور در رحم مادر
- ۲- استفاده بی‌رویه از داروی محرک تخمدان.

این پدیده با افزایش خطرات و عوارض بارداری از جمله موارد زیر همراه است:

- ۱- کم‌خونی شدید
- ۲- افزایش فشار خون
- ۳- پری‌کلامپسی
- ۴- مرگ داخل رحمی جنین
- ۵- نارس متولد شدن جنین و...

جهت جلوگیری عوارض مذکور که بسیار مهم بوده و امکان به خطر انداختن جان مادر در آن‌ها وجود دارد، متخصصان این امر روشی به نام کاهش جنین را ابداع نمودند.

کاهش جنین یعنی حذف (کسر) یک یا تعدادی جنین در باروری‌های چندقلویی با هدف افزایش شانس بقای جنین‌های باقی‌مانده و کاهش موردی نوزادی است، که در سه ماهه‌ی اول یا ابتدای سه ماهه‌ی دوم بارداری معمولاً بین هفته یازدهم و سیزدهم حاملگی صورت می‌گیرد.

هر چند کاهش جنین به عنوان یک تکنیک، مشکلات بارداری چندقلویی را تا حد بسیار زیادی حل نموده است، لکن بهره‌مندی از چنین روشی چالش‌های گوناگونی را از منظر فقهی، حقوقی و اخلاقی به وجود آورده است. که با توجه به اهمیت و ضرورت این موضوع، نیازمند پاسخ‌های دقیق و کارشناسانه در این زمینه است.

۲. انگیزه‌ی انتخاب

هر چند کاهش جنین در علم پزشکی توانسته است جایگاه خود را پیدا نماید. اما از منظر حقوقی و فقهی با چالش‌های گوناگونی مواجه است. زیرا در فقه اسلامی سقط جنین دارای حرمت می‌باشد. هم‌چنین در حقوق نیز برای سقط جنین مجازات تعیین شده است. اما در کاهش جنین به منظور حفظ جان و سلامتی مادر و زنده نگه‌داشتن حداقل یک جنین مجبور به حذف یک یا تعدادی جنین می‌باشیم که این مطلب بسیار مهمی است.

با توجه به این که کاهش جنین به عنوان یک روش برای نجات جان مادر و همین‌طور سایر جنین‌ها در جهان استفاده می‌شود، لازم است که مشکلات فقهی و حقوقی آن مرتفع گردد.

۳. ضرورت تحقیق

با توجه به احتمال فراوان وجود بارداری چند قلویی، به خطر افتادن جان مادر و جنین‌ها و همچنین موانع موجود فقهی و حقوقی، لازم است که به بررسی ابعاد مختلف انجام کاهش جنین از منظر فقهی، حقوقی، اخلاقی و ... پرداخته شود.

۴. پیشینه تاریخی تحقیق

کاهش جنین به عنوان یک فناوری نوظهور در طی سال‌های اخیر وارد کشور شده است. تحقیقات گوناگونی در زمینه‌ی پزشکی، حقوقی و فقهی (به صورت اجمالی) تحت عنوان رساله دکتری، پایان‌نامه و مقالات مختلف مورد توجه قرار گرفته است.

رساله دکتری با عنوان: «کاهش جنین و مسئولیت‌های ناشی از آن از دیدگاه فقه امامیه و حقوق موضوعه» که در آن به مسئولیت ناشی از کاهش جنین پرداخته شده است و مبانی فقهی آن به صورت اجمالی عنوان شده است. پایان‌نامه‌های: «تحلیل فقهی حقوقی کاهش جنین در حاملگی چند قلویی» و «بررسی فقهی، حقوقی کاهش جنین» که در آن‌ها به تحلیل برخی از قواعد فقهی به صورت مختصر و اجمالی اشاره شده است. همچنین مقالاتی از جمله: «کاهش جنین در بارداری چند قلویی» نوشته‌ی سید مهدی احمدی، «کاهش انتخابی تعداد جنین در حاملگی چند قلویی» به قلم مرضیه شیوا و «کاهش انتخابی جنین و بررسی مبانی عدم مشروعیت آن در فقه اسلامی» نوشته‌ی سعید نظری توکلی و ... به بررسی مختصر و اجمالی این موضوع پرداخته‌اند. همچنین کتب محدودی نیز در این باب نوشته شده است. که تنها یک مورد از آن‌ها به صورت اجمالی به این موضوع پرداخته است. («کاهش جنین از منظر فقه، حقوق و اخلاق» آرش امیری) و سایر کتب اقدام به جمع‌آوری مقالات مرتبط نموده‌اند. با توجه به اینکه مقالات و کتب مذکور به بیان اجمالی موضوع کاهش جنین پرداخته‌اند، در این پایان‌نامه سعی شده است، با ارائه‌ی تحلیل فقهی و حقوقی جامع‌تری در این خصوص صورت گرفته و با دانشی فراتر امکان و یا عدم امکان آن و همچنین حرمت و یا عدم حرمت این مهم، مورد بررسی قرار دهیم.

۵. سوالات اصلی

- ۱- حکم شرعی کاهش جنین قبل و پس از دمیده شدن روح برای نجات جان و سلامت مادر چیست؟
- ۲- حکم شرعی کاهش جنین قبل و پس از دمیده شدن روح برای نجات بقیه‌ی جنین‌ها چیست؟
- ۳- آیا از منظر حقوقی موضوع کاهش جنین، به عنوان زیر مجموعه‌ای از سقط‌درمانی به شمار می‌آید؟

۶. سوالات فرعی

- ۱- حکم سقط جنین قبل و پس از دمیده شدن روح چیست؟

۷. فرضیات

- ۱- با توجه به ضرورت حفظ جان مادر و از سوی دیگر حرمت سقط جنین بدون هیچ گونه عذر موجه، در مواردی که جان مادر و سلامتی وی در خطر باشد، قبل و پس از دمیده شدن روح تحت شرایط خاصی امکان صدور جواز کاهش جنین با استفاده از قواعد فقهی وجود دارد.
- ۲- شاید بتوان با استفاده از اصل تراحم کاهش جنین در چنین موردی را به انجام رساند.
- ۳- با توجه به این که قانون‌گذار برای کاهش جنین به ارائه‌ی ماده واحده‌ی جدایی در قانونی نپرداخته است. می‌توان با توجه به وجه شباهت کاهش جنین و سقط جنین در موارد اضطراری آن را زیر مجموعه‌ای از مواد سقط‌درمانی دانست.
- ۴- سقط جنین قبل و پس از دمیده شدن روح، به حکم اولیه حرمت است. اما در صورت به خطر افتادن جان مادر، حکم حرمت با استناد به قواعد فقهی هم‌چون لاضرر، اضطرار، عسر و حرج، اصل تراحم و ... تحت شرایطی به جواز تبدیل می‌شود.

۸. روش تحقیق

روش جمع آوری اطلاعات در این پژوهش، کتابخانه‌ای و روش تحقیق، توصیفی و تحلیلی است. بدان معنا که مفهوم کاهش جنین و قواعد دخیل در آن توصیف شده است و به تحلیل مبانی فقهی و حقوقی جواز کاهش جنین در فرض تراحم حفظ جان او با جان مادر با دیگر جنین‌ها پرداخت شده است.

۹. ساختار تحقیق

پایان نامه پیش رو مشتمل بر سه بخش است. بخش اول مربوط به کلیات موضوع کاهش جنین می‌باشد. که به مفهوم شناسی جنین و مطرح نمودن دیدگاه‌های مختلف در خصوص کاهش جنین و بررسی کاهش جنین از منظر اخلاق می‌پردازد.

بخش دوم اختصاص به بررسی مبانی فقهی کاهش جنین در دو فصل می‌باشد. در فصل اول به بررسی حکم اولیه‌ی کاهش جنین از نظر فقهای امامیه در ذیل دو مبحث قبل و پس از ولوج روح پرداخته شده است. در فصل دوم در ذیل چهار مبحث به بررسی حکم ثانویه کاهش جنین از منظر فقهای امامیه قبل و پس از دمیده شدن روح با توجه به ملاک تبدیل حکم ثانویه بر اولیه و توضیح قواعد فقهی موثر در این امر، پرداخته شده است.

بخش سوم نیز ناظر بر مبانی حقوقی کاهش جنینی بوده که مشتمل بر دو فصل می‌باشد. در ذیل فصل اول به بررسی سیر قانون سقط درمانی و تطبیق آن با کاهش جنین در ذیل دو مبحث تحولات قانونی سقط جنین درمانی قبل و بعد از انقلاب اسلامی و تحلیل قانون سقط درمانی و تطبیق آن با موارد کاهش جنین پرداخته شده است. در فصل دوم مسئولیت مدنی پزشک در ذیل چهار مبحث مورد بررسی قرار گرفته است

بخش اول: کلیات کاهش جنین

در این بخش به کلیات کاهش جنین در سه فصل می‌پردازیم. در ذیل فصل اول به مفهوم شناسی جنین و کاهش جنین در سه مبحث، در فصل دوم به بررسی دیدگاه‌های مختلف در مورد کاهش جنین در سه مبحث و در ذیل فصل سوم به بررسی کاهش جنین از منظر اصول اخلاق پزشکی در چهار مبحث می‌پردازیم.

فصل اول: مفهوم شناسی

در ابتدای هر پژوهشی لازم است تا با واژگان مهم و کلیدی آن موضوع آشنا شویم زیرا بررسی واژگان از زوایای مختلف می‌تواند کمک بسزایی در دریافت مفاهیم پژوهش به خواننده کند.

در این فصل به بررسی مفهوم جنین، سقط جنین، عناوین مشابه، وجه تمایز سقط جنین با کاهش جنین، اندیکاسیون‌های آن و چالش‌های اخلاقی و نظریات مختلف در حوزه‌ی کاهش جنین می‌پردازیم.

مبحث اول: مفهوم جنین

جنین بر وزن فعلیل به معنی مفعول می‌باشد.^۱ که در لغت به معنای هر چیزی که پوشیده و مستور است، می‌باشد. هم‌چنین به بچه تا زمانی که در شکم مادر بوده و زاییده نشده است، اطلاق می‌گردد. آیت... فیروزآبادی نیز جنین را بچه‌ی در شکم تعریف نمودند.^۲ بر این اساس به موجودی که رحم مادر او را مستور داشته و از دید پنهان شده و هنوز به دنیا نیامده است، جنین گفته می‌شود.

از منظر پزشکی، بسیاری از پزشکان صرفاً زمانی که جنین در حالتی از رشد و تکامل است، این واژه را به آن اطلاق می‌کنند. برخی تحت تأثیر «جنین‌شناسی لانگمن»^۳، به تفحص در سیر تکاملی رشد جنین پرداخته‌اند و در تعریف آن گفته‌اند: مرحله‌ای از تکامل انسان در رحم مادر، پس از پایان دومین ماه بارداری، یعنی پس از گذشت هشت هفته‌ی نخست بارداری می‌باشد.^۴

هم‌چنین با عنایت به تعریف کمیته‌ی منتخب سنای استرالیا که به واسطه‌ی تفحص در قانون آزمایشات جنینی در سال ۱۹۸۵ میلادی، تأسیس گردید، جنین یعنی تخمکی که بارور شده است و امکان طی مراحل پیوسته‌ی حیات تا بلوغ کامل را دارد. هم‌چنین جنین از منظر ژنتیک به معنی یک انسان جدید و دارای استقلال و توانایی به شمار می‌آید.^۵

در اصطلاح فقهی واژه‌ی جنین در کتاب شریف لمعه بدین صورت آمده است: «و هو الحمل فی بطن امه و سمی به لاستتاره فیه من الاجتنان و هو الستر فهو بمعنی المفعول» یعنی «جنین همان حمل

---

^۱ زین الدین بن علی عامل، شرح لمعه الدمشقیه، ترجمه علی شیروانی، (قم: انتشارات دارالعلم، ۱۳۸۶، جلد ۱۴، چاپ ۷)، ص ۲۹۹.

^۲ حسن عمید، فرهنگ فارسی عمید، (تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، ۱۳۴۲)، ص ۳۸۳.

^۳ مجدالدین محمد بن یعقوب، فیروزآبادی، القاموس المحیط، (بیروت لبنان: دارالعلم کلجمیع، جلد ۴)، ص ۲۱۰.

^۴ Langman's medical embryology

^۵ علی طالع زاری و الهه طالع زاری، امکان قصاص در سقط جنین دارای روح، (نشر آوا، چاپ اول، ۱۳۹۵)، ص ۲۰.

^۶ هیرو آبروش، سقط درمانی در حقوق کیفری پزشکی، (تهران: انتشارات جاودانه، اول، ۱۳۹۲)، ص ۱۶.

در شکم مادر است و به خاطر پوشانده شدن در شکم مادر این گونه نامیده شده و از ریشه‌ی اجتنان به معنای پوشش و فعیل به معنای مفعول است.^۱

از منظر حقوقی، در کتاب ترمینولوژی حقوق نوشته‌ی دکتر لنگرودی، تعریف جنین بدین مضمون آمده است که جنین (حمل) به معنایی بچه‌ی در رحم مادر بوده که پس از آبستن شدن قابل تصور باشد، تا موعد ولادت که نوزاد و مولود گردد. جنین صاحب ارث بوده و از بین بردن آن مشابه قتل نفس است که ارث او به ورثه‌ی زمان قتل می‌رسد. این امر اگر قبل از ولوج روح در جنین اتفاق بیافتد، دیه او کمتر بوده و بر حسب مراتب رشد دیه متفاوت می‌شود.^۲

در آیین‌نامه‌ی اجرایی شیوه‌ی اهدای جنین به زوجین نابارور در ماده‌ی ۱، بند ب، جنین را این گونه تعریف نموده است: «جنین نطفه‌ای است حاصل از تلقیح خارج از رحمی زوج‌های قانونی و شرعی که از مرحله‌ی باروری تا حداکثر پنج روز پس از لقاح خواهد بود. این جنین می‌تواند به دو صورت تازه و منجمد باشد.»^۳

هم‌چنین جنین در دو معنا به کار می‌رود:

۱- بچه در رحم مادر از آغاز بارداری تا ولادت

۲- حمل پس از زمانی که خلقت انسانی در آن پدید آمد.^۴

---

^۱ زین الدین بن علی عامل، شهید ثانی، *الروضه البهیة فی شرح المعه الدمشقیة*، (الجز الثالث، موسسه قم: انتشارات دارالعلم)، ص ۶۰۴.

^۲ فاطمه احمدی، *حقوق مدنی جنین*، (انتشارات خرسندی، اول، ۱۳۹۶)، ص ۳۶. به نقل از محمدجعفر جعفری لنگرودی، *مبسوط در ترمینولوژی حقوق*، (تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۱ چاپ ۲)، ص ۱۵۷۹.

^۳ نجات فیض الهی، *اهدای جنین و دیگر روش‌های باروری کمکی در حقوق ایران*، (انتشارات جنگل، چاپ اول، ۱۳۸۹)، ص ۲۳ و ۲۴.

^۴ سعید نظری توکلی و فاطمه کراچیان ثانی، «کاهش انتخابی جنین، بررسی مبانی عدم مشروعیت آن در فقه اسلامی»، (پژوهش‌های فقهی، دوره‌ی ۱۰، شماره ۳، پاییز ۹۳)، ص ۴۹۶.